

MÝTY O DĚTSKÝCH DOMOVECH

Problematika dětských domovů je stále aktuální a určitě si zaslouží naši pozornost. V obecném povědomí ale bohužel stále přetrvávají nejrůznější omyly, které se o těchto dětech tradují. Které jsou ty nejrozšířenější? A jaká je skutečná realita? *text: Michaela Chovancová a Vanda Ročková*

1 V DĚTSKÝCH DOMOVECH VĚTŠINOU ŽIJÍ SIROTCI

Pravda je taková, že oboustranných sirotků je v dětských domovech jako šafránu. Naprostá většina dětí dokonce udržuje (i když často velmi sporadicky) kontakt se svými biologickými rodiči, kteří však nejsou schopni či ochotni se o svého potomka starat. Dětem se v biologických rodinách nedostává řádné výchovy, protože v naprosté většině případů tam vládne naprostá anarchie. Nikdo nemá žádné povinnosti, pro děti neexistují běžné vzorce chování. Rodiče jim nejsou schopni zajistit potřebné materiální zázemí ani duševní podporu, v některých případech je navíc týrají či zneužívají. V případě, že rodičovské povinnosti nemůže zastoupit širší rodina a nenabízí se možnost náhradní rodinné péče, přichází ke slovu nařízená ústavní péče. Faktem zůstává, že naprostá většina dětí žijících v dětských domovech byla ze svých původních rodin soudně odebrána.

2 ZAŘÍZENÍ INTERNÁTNÍHO TYPU S MINIMEM SOUKROMÍ

České republice máme dětské domovy rodinného typu. Co to v praxi znamená? Děti jsou rozděleny do rodinných skupin, tzv. „rodinek“, z nichž každá může být maximálně osmičlenná. V rodince jsou děti obou pohlaví a různého věku, důraz se klade na zachování sourozeneckých skupin. Každá má v rámci dětského domova a často dokonce mimo areál dětského domova svoji samostatnou bytovou jednotku, jež obvykle sestává ze tří dětských pokojů, pokoje tet (středů), společného obývacího pokoje, kuchyně s jídelnou a sociálního zařízení. Jedná se prakticky o byt 4–5+1. Každá rodinka má své kmenové tety a strejdy, kteří se starají o děti. Skupina je většinou co do obslužnosti samostatná, hospodaří s přiděleným rozpočtem. V rámci fungování si děti samy (či s pomocí tet) perou prádlo a v menší či větší míře zajišťují stravování. Některé rodinky obývají standardní byty integrované do běžné

zástavby. V těchto případech se chod rodinné skupiny po praktické stránce příliš neliší od chodu vícečlenné rodiny, rozdíl je však v tom, že roli rodičů suplují stálí vychovatelé.

3 JAK VYPADÁ BOCHNÍK CHLEBA?

Toto je asi nejzažitéjší mýtus vůbec. Děti ve všech dětských domovech se alespoň částečně podílejí na nákupu a vaření v rámci svých rodinných skupin. Někde vaří jen o víkendech, jinde každý večer. V některých dětských domovech byly dokonce společné jídelny zcela zrušeny. Většina dětí je zapojena do společných nákupů.

4 VĚTŠINU OBYVATEL TVOŘÍ ROMOVÉ

Tato domněnka se nezakládá na pravdě. Procentuální podíl romské populace je řádově do 30%. Samozřejmě záleží na regionu, ale děti majoritního etnika jednoznačně převažují.

5 JSOU TO CHUDÁCI, KTEŘÍ S VDĚKEM PŘIJMOU COKOLI

Úroveň jednotlivých zařízení se sice liší, ale obecně se dá říct, že po materiální stránce děti v dětských domovech nestrádají. Pokoje sdílejí většinou 2, maximálně 3 děti a není výjimkou, že starší děti (zejména studenti) mají svůj vlastní pokoj. Převážná část obyvatel dětských domovů je slušně a poměrně moderně oblečena. Většina věcí je dětem přidělena bez možnosti vlastního výběru, ale i to je domov od domova velice různé. Svoji roli pochopitelně hraje lokace zařízení a s tím spojená jeho atraktivita pro sponzory. Vesměs se dá říct, že úroveň v dětských domovech je srovnatelná s úrovní běžné rodiny, často je dokonce vyšší. Rozhodně zde nečekají na staré, někdy i roztrhané oblečení a špinavé či rozbité hračky, které sem lidé mnohdy vozí v domněni, že děti alespoň takto potěší.

6 V DĚTSKÝCH DOMOVECH ŽIJÍ ROZMAZLENÍ „FRACCJI“, KTEŘÍ VLASTNĚ NIC NEPOTŘEBUJÍ

Přestože je materiální vybavení většiny domovů na slušné úrovni, neznámá to, že děti nic nepotřebují. Průběžně je jim podle aktuálních potřeb pořizováno oblečení, hračky a ostatní vybava, ale málokdy si mohou samy vybrat, co doopravdy chtějí. Leckdy slyšíme tvrzení jako: „Potkali jsme děti z děčáku a všechny měly teplákové soupravy Adidas, těm nic nechybí.“ Nenechte se mýlit! Pokud mají značkové oblečení, většinou to znamená, že se nějaký sponzor rozhodl konkrétní instituci obdarovat. Děti často sice nafasují značkovou věc, ale takovou, o kterou třeba vůbec nestály, v barvě, která se jim nelíbí, a mnohdy v jiné velikosti, než by optimálně potřebovaly. Všechno tedy není takové, jak se na první pohled může zdát. Naopak vysoká životní úroveň, na kterou jsou děti z velké části dětských domovů zvyklé, jim může v budoucnu pěkně zkomplikovat život, protože po osamostatnění nejsou schopny vlastními silami dosáhnout takových podmínek.

7 PLYŠÁCI JAKO NÁHRADA LÁSKY

Plyšové hračky jsou strašákem všech dětských domovů. Většina z nich jich má totiž tolik, že by je mohla prodávat přes inzerát, navíc věková hranice přicházejících dětí se stále zvyšuje. Proto se nesmíte divit, že když přivezete do domova, kde nejmladšímu dítěti je 14 let, dva pytle plyšáků, nikdo váš altruismus náležitě neocení. Dobrá rada: Chcete-li někomu účinně pomoci, není lepší cestou než se ho na rovinu zeptat, co opravdu potřebuje. Nevyžádaná pomoc totiž někdy přinese velké zklamání oběma stranám – potřebným nepomůže a dárci bude rozčarován, protože se mu nedostane náležitého ocenění.

8 VYCHOVÁVAJÍ JEN ŽENY

Je pravda, že muži jsou v „pedagogickém světě“ vesměs nedostatkovým zbožím. V každém dětském domově ale pár strýčků najdeme, poměrně často se objevují třeba i na pozici ředitele. Existují dokonce domovy, v nichž má „středů“ každá rodinka. Při porovnání s počtem dětí vyrůstajících v běžných rodinách pouze s matkou však nebude ten rozdíl mužského zastoupení tak alarmující. Pro všechny děti a dospívající je ale samozřejmě dobré, když mají možnost rozlišovat vzorce ženského i mužského chování.

9 OD MIMINKA AŽ DO 18?

Děti, které žijí v dětských domovech od narození až do dospělosti, je naprosté minimum. Velké procento chlapečků i holčiček se daří umísťovat z kojeneckých ústavů zpět do jejich biologických rodin či do rodin pěstounů. Z průzkumů vyplývá, že průměrná doba pobytu v dětském domově je 4 roky. Věková hranice těch, kteří sem přicházejí, navíc rok od roku stoupá. Možná vás překvapí, že některé děti přicházejí do dětského domova i na vlastní žádost. Obvykle se jedná o starší jedince, kteří si uvědomují, že se o ně jejich rodiče nedokážou náležitě postarat, zajistit jim základní životní potřeby, natož podmínky ke studiu.

10 SLZY U PLOTU

Spolupracujeme již s 28 domovy ve všech krajích České republiky a plačící děti u plotu jsme zatím neviděli ani v jednom z nich. O děti je ze strany tet a strýčků většinou dobře postaráno, což ovšem neznámá, že psychicky nestrádají. Většina z nich touží po životě v rodinách, ale se svými biologickými rodiči. Ti se o ně bohužel náležitě nestarají a děti kvůli nim pak zažívají opakovanou zklamání a odmítání. Děti si často své rodiče také idealizují. Představuje to pro ně de facto formu přirozené obrany organismu, neboť je pro ně „jednodušší“ hledat omluvy a různá zdůvodnění než si připustit, že je vlastní rodiče nechtějí. Dospívající převážně vůbec netouží po trvalém začlenění do náhradní rodiny. Nechtějí opouštět prostředí, na které jsou zvyklí, nechtějí přijít o své kamarády a v neposlední řadě mají obavu, že tím své biologické rodiče zraní. Obecně se dá říct, že se dětem v dětských domovech vede rozhodně lépe než v nefunkčních rodinách.

11 ZVONÍ JIM HRANA?

Toto tvrzení škodí paradoxně snad nejvíce. Když se někdo dozví z médií zprávu o tom, že se budou dětské domovy zavírat, logicky dospěje k závěru, že už nemá cenu jim pomáhat. Jenže v současné době nemáme pro děti, které nemohou vyrůstat ve svých biologických rodinách, jinou alternativu. Zájemců o pěstounskou péči je totiž stále nedostatek. Také procento dětí navracených pěstounskými rodinami je velmi vysoké. Není divu. Při debatách o pěstounské péči je potřeba rozlišovat věk dítěte, a to se bohužel neděje. Lidem se většinou vybaví ono malé, roztomilé, uplakané děťátko, které touží po maminčině náruči. Málokdo si ale představí patnáctiletého pubertáka, který kouří a je psychicky deprivován životní situací, do které se bez vlastního zavinění dostal. Takových dětí je však v dětských domovech většina. Stát se pěstounem není vůbec jednoduché a každý, kdo o tom uvažuje, by měl velice dobře zvážit všechna pro a proti a zjistit si o dané problematice co nejvíce informací. Ani ty ho však neochrání před možným překvapením, zklamáním a rozčarováním. Vůbec tím nechceme od pěstounství odrazovat. Naopak! Jen je potřeba udělat vše pro to, aby takové závažné životní rozhodnutí bylo opravdu přínosem pro obě strany. Proč prostě nepřiznat, že vedle sebe mohou existovat obě varianty – dětské domovy i pěstounská péče? ▶

ŠANCE PRO DĚTI

O náhradní rodinné péči jste jistě slyšeli už mnoho. Obecně se rozlišují dvě formy – adopce a pěstounská péče. Čím se odlišují?

ADOPCE

Adopce je asi nejznámější z nich. Týká se většinou novorozenců a malých dětí, které jsou právně volné. To znamená, že se biologičtí rodiče vzdali svých rodičovských práv nebo že jim tato práva byla odebrána soudně. Takových dětí je bohužel stále málo, zatímco zájemců o adopci je daleko více než „volných“ dětí. Tuto skutečnost může změnit pouze legislativní úprava, která by oslabil práva biologických rodičů. Adopce představuje nezrušitelné osvojení. To v praxi znamená, že adoptivní rodiče se de facto stávají novými rodiči dítěte se všemi právy a povinnostmi, které jsou s tím spojeny. Stejně tak adoptované dítě má všechna práva biologických potomků. Adoptivní rodiče od státu nedostávají žádnou finanční kompenzaci.

PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Termín pěstounská péče se v poslední době skloňuje ve všech pádech. Co si pod tímto typem náhradní rodinné péče můžete představit? Z pohledu zvenčí se dlouhodobá pěstounská péče od adopce příliš neliší. Dítě vyrůstá v náhradní rodině, která ho prakticky přijímá za své. Má však zcela odlišnou právní úpravu. Pěstounem se může stát pouze jedinec, kterého ustanoví soud, a může dítě zastupovat jen v běžných záležitostech. Ani dítě nemá práva biologického potomka. ▶

Za všemi dětmi z dětského domova stojí hluboký a většinou velmi smutný příběh. Těžko uvěřit, nakolik se na nich provinili ti, kteří je měli milovat, chránit a pečovat o ně... Jaké možnosti, aby tyto děti poznaly život a fungování běžné rodiny, vůbec existují? *text: Michaela Chovancová a Vanda Ročková*

DEJME DĚTEM DÁREK K JEŽÍŠKU

Druhý ročník projektu je internetovou obdobou „Stromu splněných přání“ známého z nákupních center větších měst. Loni se v rámci akce podařilo splnit 557 dětských vánočních přání v celkové hodnotě 522 938 Kč. Letos čekáme, s ohledem na nárůst spolupracujících domovů, že přání bude více než tisíc. Ve dnech 11. 11.–12. 12. 2013 můžete i vy rychle, jednoduše a pohodlně z vlastního domova pomoci splnit některé přání dětem z celé České republiky! Více informací hledejte na www.stromsplnenychprani.cz

JAK DĚTEM Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ ÚČINNĚ POMOCI?

Například prostřednictvím organizace DEJME DĚTEM ŠANCI o. s.! Sdružení pomáhá dětem vyrůstajícím v dětských domovech, zejména v posledních letech jejich pobytu v domově a po jeho opuštění. Cílem je usnadnit jim začlenění do společnosti po odchodu z dětského domova. Umožňuje jednotlivcům či rodinám podpořit konkrétní dítě takovou formou, která je pro ně přijatelná po stránce lidské i finanční. Jedná se o období tzv. adopce na dálku, ale pomoc je cílená na podporu dětí v ČR. Projekty byly připraveny ve spolupráci s odborníky, zástupci dětských domovů, ale i mladými lidmi, kteří si život v těchto zařízeních sami vyzkoušeli. Jednotlivé projekty na sebe navazují a vzájemně se doplňují. Poskytují dětem podporu při studiu (Stipendijní program), materiální podporu ve formě základního vybavení domácnosti po opuštění dětského domova (Startovací balíček), nalezení kontaktní osoby mimo DD (hostitelská péče), finanční podporu po opuštění DD („Podporuj mě...“), splnění přání dítěte spojeného se studiem, trávením volného času nebo zdravotním handicapem, který nehradí zdravotní pojišťovna („Přál(a) bych si...“). Organizace navíc nabízí pomoc mladým lidem při hledání zaměstnání a ubytování po opuštění dětského domova.

Právní vztah pěstounství končí nejpozději dosažením plnoletosti. Zákonnými zástupci dítěte zůstávají jeho biologičtí rodiče, kteří jsou seznámeni s tím, kde jejich potomek vyrůstá. Mají právo ho navštěvovat a rozhodovat o důležitých věcech (např. vydání cestovního pasu, cesta do zahraničí, volba školy atd.). Pokud se změní situace biologických rodičů a ti se budou schopni o svou ratolest v budoucnu postarat, mohou podat k soudu žádost o vrácení dítěte do péče a ten jejich požadavek zváží. Pěstouni pobírají od státu tzv. příspěvek pěstouna a příspěvek na dítě. Nově existuje také tzv. „pěstounská péče na přechodnou dobu“, která je poskytována po nezbytně nutnou (relativně krátkou) dobu v domácnostech pěstounů. Do této péče by měly být umísťovány děti, které v současné době nemohou zůstat ve své rodině, ale předpokládá se u nich buď rychlá náprava situace a jejich návrat do biologické rodiny, nebo jejich následné umístění do adopce nebo dlouhodobé pěstounské péče. Cílem této formy pěstounství je zamezit pobytu dítěte v ústavní péči.

JAK MI HOSTITELSKÁ PÉČE ZMĚNILA ŽIVOT?

David (31 let): Jednoho krásného dne jsem se rozhodl, že budu pomáhat dítěti z dětského domova. Moc důvodů jsem k tomu neměl, ale slíbil jsem sám sobě, že jestli dostanu práci svých snů, tak nějaké finance věnuju na podporu dítěte. Druhý důvod byl ten, že jsem prostě chtěl pomoci. Našel jsem si stránku Dejme dětem šanci a začal koukat po těch stovkách kluků a holek. Vybrat si opravdu nešlo, bylo jich hodně, a tak jsem kliknul na náhodný profil. Objevil se jedenáctiletý kluk. Řekl jsem si: „Tak ať je to on.“ Podepsal jsem smlouvu „Adopce na blízko“ a začal jsem mu spořit. Chlapce jsem neznal a nevěděl jsem o něm nic, ale chtěl jsem ho potěšit ještě něčím navíc, proto jsem mu splnil pár přání. Po dvou měsících, když se vrátil z prázdnin, mne kontaktoval a jeho první dotaz zněl, zda ho přijedu navštívit. I když jsem návštěvy v plánu neměl, nemohl jsem tuto prosbu zamítnout. Osud si poručil... Filipěk bydlí ve městě, kam jezdím skoro každý víkend na návštěvu k rodičům a přátelům. Teď už se známe téměř 8 měsíců. Jsem moc vděčný za to, že ho znám, a náš vztah je čím dál pevnější. Doufám, že Filipkovi dám opravdu vše, co bude do budoucna potřebovat – podporu, přátelství a pocit, že na světě existuje člověk, který ho potřebuje a má ho rád takového, jaký je.

Filip (12 let): Když jsme se potkali, málem jsem brečel. Ještě předtím, když jsem si s Davidem psal, jsem věděl, že je to můj „táta“. A pak jsem ho začal poznávat víc a víc. Miluju, když ho vidím či slyším. Miluju, když mi řekne „Mám tě rád“. Každý den mi chybí víc a víc... Zkrátka a dobře, jsem s Davidem moc šťastný.

HOSTITELSKÁ PÉČE

Existuje ještě jedna forma pomoci, o které se mezi lidmi moc neví. Není zdaleka tak velkým závazkem jako pěstounská péče, přesto může mnoha dětem pomoci. Hostitelská péče se dá definovat jako dlouhodobý a opakovaný kontakt dítěte žijícího v dětském domově s osobou či lidmi, kteří nejsou jeho biologickými příbuznými. Jedná se o návštěvy v dětském domově a návštěvy doma u hostitelů (víkendy, prázdniny). Je ideální formou pomoci zejména pro starší děti (nad 10 let), které jsou schopny ji přijmout a pochopit a u kterých je malá šance na návrat do jejich vlastní rodiny. Tyto děti strádají nenaplněním svých citových potřeb nejvíce. Díky hostitelské péči ale mají „někoho svého“, s kým mohou sdílet své trápe i radosti. Zakusí ocenění, úspěch a pochvaly, to je motivuje k pozitivnímu chování a vznikající citová vazba je pro ně velmi cenná. Navíc děti na vlastní kůži poznají, jak fungují běžné rodiny a jak mezi sebou partneři komunikují. To jim dětské domovy i přes veškerou snahu splnit nemohou. Hostitelská péče může být navázána pouze u jednoho dítěte ze sourozenecké skupiny, což mu dá tolik potřebný pocit jedinečnosti (a sourozenecké vazby přitom nejsou zprůtrhány). Organizace DEJME DĚTEM ŠANCI o. s. pořádá pro zájemce o tuto formu pomoci v rámci projektu „Najdi si mě...“ bezplatné semináře, kde se účastníci dozvědí vše potřebné. (Seminářů se účastní lektorky, které mají s hostitelskou péčí letité zkušenosti, ředitelé dětských domovů i mladí lidé, kteří ji poznali na vlastní kůži.) Velkým přínosem je, pokud dlouhodobá hostitelská péče přejde v doprovázení mladého člověka v začátcích jeho života mimo dětský domov. Přestože se pracovníci snaží připravit děti na odchod z domova, zůstává start do samostatného života pro mladé lidi nesmírně složitým obdobím a velkou životní zkouškou. Je potřeba s nimi pracovat a na tento nový život je připravovat již v době jejich pobytu v dětském domově. Tyto děti mají za sebou ne příliš radostné dětství a před sebou velice nejistou budoucnost. Při odchodu z dětského domova jsou sice formálně dospělí, ale fakticky jsou to pořád děti. Nemají žádné zázemí, neznají příklad fungující rodiny, nemají kam jít... Jsou odkázány samy na sebe, na „cestu“ dostanou ze zákona částku v maximální výši 15 tisíc korun. Dovedete si představit svoje děti v jejich situaci? ■

MAMINČIN ODBORNÍK

Michaela Chovancová,
ředitelka organizace
DEJME DĚTEM ŠANCI o. s.
www.dejmedetemsanci.cz